

волі), такі дії мають кваліфікуватись як замах на вчинення злочину – за ч. 2 або 3 ст. 15 та ч. 2 ст. 194 КК [3, с. 9].

Власні міркування щодо вирішення поставленої проблеми зводяться до такого:

1. Підхід досудової та судової практики до визнання наявності ознак складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 194 КК України, знищення або пошкодження чужого майна шляхом підпалу (також інших кваліфікуючих ознак, передбачених цією частиною статті) та відсутності такої ознаки, як заподіяння шкоди у великих розмірах, що є обов'язковою ознакою основного складу злочину, вважати виправданим. Сам факт використання вогню є підставою вважати це діяння як таке, що вчинене способом, який має загально небезпечний характер та ставить під загрозу спричинення шкоди і іншим об'єктам

кримінально-правової охорони. Так, наприклад, під час підпалу нежитлового приміщення завжди є вірогідність зміни напрямку вітру, що, зрештою, може призвести і до перенесення вогню на інше майно або навіть на людей, які в ньому перебувають. А винна особа не в змозі передбачити усі можливі обставини природи.

2. Вважається за необхідне з метою усунення розбіжностей між нормою закону та практикою її застосування внести зміни у диспозицію ч. 2 ст. 194 КК України шляхом її конкретизації і викласти в такій редакції: «Умисне знищення чи пошкодження чужого майна, вчинене шляхом підпалу, вибуху чи іншим загально небезпечним способом, або заподіяло майнову шкоду в особливо великих розмірах, або спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки».

ЛІТЕРАТУРА

1. Вирок Лановецького районного суду Тернопільської області від 06.04.2016 року. Справа № 602/1304/15-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review602130415/>
2. Вирок Тетіївського районного суду Київської області від 07.03.2014 року. Справа № № 380/282/14-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review37513585>
3. Газдайка-Василишин І.Б. Некорисливі злочини проти власності за Кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юр. наук : 12.00.08. Львів, 2011. 19 с.
4. Газдайка-Василишин І.Б., Шикор В.Я. Кримінально-правова характеристика підпалів транспортних засобів. *Митна справа*. 2015. № 1 (97).5. С. 106–117.
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341–III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
6. Миронюк С.А. Завдана шкода як оціночна категорія умисного знищення та пошкодження чужого майна. *Право і суспільство*. 2011. № 6. С. 168–172.
7. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 704 с.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ, 2009. 491 с.
9. Про судову практику про злочини проти власності : Постанова від 06.11.2009 р. № 10 / Пленум Верховного Суду України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09>.
10. Ухвала колегії суддів судової палати з розгляду кримінальних справ апеляційного суду Київської області від 24.12.2014 р. Справа № № 380/282/14-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review46230001>.

УДК 343.823

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ДО ПРАЦІ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА КОНТРАГЕНТСЬКИХ ОБ'ЄКТАХ

FEATURES OF ENGAGEMENT TO WORK CONDEMNED TO DEPRIVATION OF LIBERTY ON THE COUNTERAGENT OBJECT

Мацієвська І.Б., студентка V курсу

Інститут прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У статті висвітлено основні аспекти залучення засуджених до позбавлення волі осіб до праці та реалізації ними цього права. Розглядаються як національні, так і міжнародні нормативно-правові акти стосовно положень про працю таких осіб. Проаналізовано такий вид працевлаштування засуджених до позбавлення волі, як праця на контрагентських об'єктах, із наведенням таких прикладів. Окреслено можливі шляхи вирішення наявних проблем із залученням осіб до праці на контрагентських об'єктах під час відбування ними покарання в установах виконання покарань закритого типу.

Ключові слова: засуджений, право на працю, обов'язок працювати, праця засуджених до позбавлення волі, контрагентський об'єкт, установа виконання покарань.

В статье отражены основные аспекты привлечения к труду осужденных к лишению свободы и реализации ими этого права. Рассматриваются как национальные, так и международные нормативно-правовые акты относительно положений о труде таких лиц. Проанализирован такой вид трудоустройства осужденных к лишению свободы, как работа на контрагентских объектах, с приведением таких примеров. Определены возможные пути решения существующих проблем с привлечением к труду на контрагентских объектах осужденных лиц во время отбывания наказания в учреждениях исполнения наказаний закрытого типа.

Ключевые слова: осужденный, право на труд, обязанность труда, труд осужденных в исправительных учреждениях, контрагентский объект, учреждение исполнения наказаний.

The article highlights the main aspects of the involving convicted person to deprivation of liberty to work and realization this right. It is marked that labour of convict to imprisonment is not a duty if only they do not have debt obligations after executive folias. There are considered both national and international normative legal acts concerning labor regulations of such persons. In relation to the last, for example, there are the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the International Covenant on Civil and Political Rights, the United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Mandela Rules, the European Prison Rules).

It is mentioned about experience of other countries in part of bringing to labour convict to imprisonment. The obligatory bringing in to labour is envisaged in Germany, USA, Norway, Sweden, Austria, France, Finland and Japan. But, engagement to work at pleasure of convict takes place in Great Britain, Spain, Czech Republic, Italy, Slovenia, Canada, Denmark, Poland, Moldova and Netherlands.

Also was analyzed such type of employment of condemned to deprivation of liberty like working on the counteragent objects with such examples. Outlined possible ways to solve existing problems with involving persons to work on the counteragent objects during the serving punishment in the institution of execution of punishment.

Engagement to work condemned to deprivation of liberty on the counteragent objects is one of front-rank facilities of criminally-executive politics of the state, that has an educator value in the process of socialization of convict. It is one of basic constituents on a way to social adaptation of convicts.

To conclude, necessity of engagement to work condemned to deprivation of liberty, foremost, is an attempt to attain such positive changes in their personality, that would assist convicts consciously to proceed in social status, go back to independent life in society.

Key words: convicted, right to work, obligation to work, work of condemned to deprivation of liberty, counteragent object, institution of execution of punishment.

Праця засуджених до позбавлення волі регулюється чинним законодавством, зокрема Кримінально-виконавчим кодексом України (ст.ст. 118–122) та Кодексом законів про працю України, й посідає одне з цільних місць у виправленні та ресоціалізації цих осіб, дотриманні ними вимог законів та інших загальноприйнятих у суспільстві правил поведінки. Працевлаштування цих осіб має свої особливості, які визначаються спеціальним правовим становищем засуджених та поставленими перед установами виконання покарань завданнями [1, с. 124]. Адже залучення до суспільно корисної праці є досить потужним фактором, який безпосередньо впливає на особистість засудженого, як і будь-якої іншої людини. Варто зазначити, що зайнятість засуджених суспільно-корисною роботою є вкрай вагомим умовою належного та своєчасного відшкодування завданих вчиненими ними злочинами збитків.

Станом на сьогодні актуальності набувають різні проблеми працевлаштування засуджених до позбавлення волі на контрагентських об'єктах під час відбування призначеного покарання в установах виконання покарань закритого типу, особливо в умовах реформування пенітенціарної системи України.

Різні аспекти правового регулювання залучення засуджених до позбавлення волі до суспільно корисної праці висвітлювалися у наукових доробках таких вчених: А.Х. Степанюка, І.С. Яковець, В.В. Голіни, І.М. Даньшина, О.В. Лисоледа, М.В. Романова, О.М. Джужі, В.М. Дрьоміна, А.Ф. Зелінського, В.М. Трубникова, А.В. Градецького та багатьох інших. Однак, на жаль, попри ґрунтовні теоретичні дослідження вищезазначених науковців, у практичній діяльності є проблеми у процесі залучення засуджених осіб до позбавлення волі до праці на контрагентських об'єктах.

Головною метою цієї роботи є аналіз механізму реалізації права на працю на контрагентських об'єктах засудженої особи до позбавлення волі під час відбування призначеного судом покарання в установах виконання покарань закритого типу.

Звертаючи увагу, передусім, на положення національного законодавства, чинний Кримінально-виконавчий кодекс України (далі – КВК) у ст. 6 вказує на закріплення переліку основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених осіб, серед яких і суспільно корисна праця [2]. Залучення засуджених до праці деталізується у главі 18 КВК, інших відомчих правилах, інструкціях і деяких міжнародних актах.

З огляду на положення ч. 1 ст. 118 КВК, засуджені до позбавлення волі мають право працювати, а їхня праця здійснюється на добровільній основі. Донедавна, а саме до 8 квітня 2014 р., праця засуджених мала обов'язковий характер. Проте узгодження національного законодавства із законодавством європейського співтовариства та гуманізація у сфері виконання покарань стали причинами прийняття Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» (далі – Закон), відповідно до

якого було скасовано обов'язкову працю засуджених до позбавлення волі.

Вищевказаний Закон викликав чимало суперечок між науковцями щодо доцільності прийняття законодавчим органом цього рішення. Деякі вчені та працівники установ виконання покарань вважали, що гуманізація умов відбуття покарання для засуджених призведе до погіршення режиму виконання та відбування покарання, зокрема, під час дотримання дисципліни та правопорядку в установах виконання покарань. Натомість інші науковці та європейська спільнота наголошували на тому, що вищезазначене рішення було очікувано та необхідною реформою.

Слід погодитися з останніми, адже, відповідно до положень ст. 43 Конституції України, кожен має право на працю, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Використання примусової праці забороняється. Проте не вважається примусовою працею робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду [3].

Надаючи оцінку правильності визнання праці засуджених до позбавлення волі в установах виконання покарань такою, що не є примусовою, слід зважати на норми Кримінального кодексу України та міжнародних правових актів.

Згідно зі ст. 63 КК України, позбавлення волі на певний строк полягає в ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до кримінально-виконавчої установи. Із наведеного випливає, що змістом покарань, пов'язаних із позбавленням волі, є ізоляція засудженого від оточення, а про одночасне покладання на особу обов'язку працювати не йдеться ані в статті Кримінального кодексу, ані в будь-якому вироку суду.

Щодо міжнародних правових актів, то, на жаль, ні Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ні практика ЄСПЛ не містять тлумачення поняття примусової праці, натомість використовують універсальні визначення Конвенції Міжнародної організації праці «Про скасування примусової праці».

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод у ст. 4 та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права у ст. 8 не зраховують роботу чи службу, котру, як правило, має виконувати особа, що перебуває в ув'язненні на підставі законного розпорядження суду, до примусової праці [4; 5].

Мінімальні стандартні правила ООН поводження з в'язнями у п. 71 не містять положень щодо обов'язкової праці засуджених до позбавлення волі. Проте вказується на те, що засуджені в'язні мають працювати відповідно до їхніх фізичних і психічних здібностей, засвідчених лікарем. В'язні повинні мати змогу виконувати роботу за своїм вибором, якщо це сумісно з правильним вибором ремесла і вимогами управління та дисципліни в закладі [6].

Рекомендацією № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць Ради Європи було затверджено Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила, в яких закріплено твердження, що праця в місцях ув'язнення розглядається як позитивний елемент внутрішнього режиму та ніколи не має застосовуватися як покарання. Ув'язнені можуть обирати вид діяльності, в якій вони хотіли б брати участь, у

межах наявних можливостей, з урахуванням відповідного професійного відбору та вимог порядку і дисципліни [7].

Національне законодавство та європейські стандарти мають відмінності. Вони полягають у підпорядкуванні праці засуджених меті кримінально-виконавчого законодавства, наявності специфіки організації праці засуджених осіб до позбавлення волі. Разом із тим міжнародні нормативно-правові акти у сфері виконання покарань і поведження із засудженими, визначаючи загальні напрями у сфері організації праці засуджених, надають державам змогу самостійно обирати способи вирішення тих чи інших питань з урахуванням національних особливостей. З огляду на це кожна країна залежно від економічного, культурного, соціального розвитку ставить різні цілі перед працею засуджених до позбавлення волі, закріплюючи працю як суб'єктивне право засудженого або визначаючи її юридичним обов'язком [8, с. 158].

Досвід інших держав у частині залучення засуджених до позбавлення волі до праці розділився. Зокрема, обов'язкове залучення до праці передбачене у Німеччині, США, Норвегії, Швеції, Австрії, Франції, Фінляндії та Японії. Натомість залучення до праці за бажанням засудженого має місце у Великобританії, Іспанії, Чехії, Італії, Словенії, Канаді, Данії, Польщі, Молдові та Нідерландах [8, с. 158].

Тому в ч. 2 ст. 118 КВК України законодавець шляхом прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання» покладає обов'язок працювати лише на осіб, засуджених до позбавлення волі, які мають заборгованість за виконавчими документами, до погашення такої заборгованості. Було закріплено обов'язок адміністрації колонії визначити місця і роботи та залучати до праці зазначених осіб, допоки вони не погасять заборгованість за виконавчими документами. Саме формулювання ч. 2 ст. 118 КВК є нераціональним, адже після погашення заборгованості за виконавчими документами засуджений має право відмовитися від роботи і протягом всього строку виконання покарання більше не працювати.

Із приведених вище аргументів міжнародно-правових актів і норм чинного національного законодавства вбачається необхідним доопрацювання та розроблення механізмів залучення засуджених до праці таким чином, щоб вони відшкодували збитки, яких було завдано шляхом вчинення ними злочинного діяння, пред'явленого до них потерпілим від злочину цивільного позову у кримінальному провадженні. Адже якщо засуджений не працює, то здебільшого відшкодування збитків потерпілій особі не відбувається, тим самим порушується мета кримінального провадження – відшкодування шкоди.

З огляду на принцип диференціації та індивідуалізації відбування покарання, засуджені до позбавлення волі працюють у місцях і на роботах, які визначаються адміністрацією установи. Ув'язнені залучаються до суспільно корисної праці з урахуванням наявних виробничих потужностей залежно від статі, віку, працездатності, стану здоров'я, спеціальності [9]. Працевлаштування засуджених здійснюється на підставі договору цивільно-правового характеру або трудового договору, який укладається між засудженим та фізичною особою-підприємцем або юридичною особою, для яких засуджені здійснюють виконання робіт чи надання послуг [2].

Нині практика залучення засуджених до праці практично не орієнтована на те, щоб засуджений сприймав працю позитивно, а винагорода за працю не поставлена у залежність від економічних показників, як-от кількість та якість виробленого. Але, незважаючи на це, в сучасних умовах самі засуджені часто сприймають працю як позитивний момент, як змогу уникнути негативного впливу фізичної ізоляції, оволодіти спеціальністю і навіть заро-

бити грошові кошти. Засуджені мають бачити результати своєї праці та усвідомлювати їх. Суспільно корисна праця має стати необхідною свідомою потребою кожного засудженого. Це допоможе їм у подальшій адаптації та ресоціалізації у суспільстві по закінченню відбування призначеного судом покарання.

Задля забезпечення виконання державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, впровадження політики гуманізації відбування покарання засуджені можуть залучатися до одного з таких напрямів діяльності установ виконання покарань, як залучення до праці на контрагентських об'єктах.

Визначення контрагентського об'єкта містять Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджені Наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 р. № 2823/5. Контрагентський об'єкт – це об'єкт (територія) підприємства, установи чи організації усіх форм власності, на якому (якій) засуджені залучаються до праці на договірній основі за межами установи виконання покарань [9].

Проте право на працевлаштування на контрагентському об'єкті мають не всі засуджені до позбавлення волі. Залучатися до такої праці будуть лише ті особи, які поміщені у дільницю соціальної реабілітації (далі – ДСР). Відповідно до абзацу 2 ч. 1 ст. 94 КВК України, ДСР створюється лише у виправних колоніях мінімального і середнього рівня безпеки. Згідно з ч. 1 ст. 99 КВК, у дільниці соціальної реабілітації тримаються вперше засуджені до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності, злочини невеликої та середньої тяжкості, а також засуджені, переведені з дільниці ресоціалізації.

У ДСР для засуджених, які відбувають покарання у виправних колоніях, створюються найбільш сприятливі умови тримання. Зокрема, у таких дільницях встановлюється режим, аналогічний колоніям мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання. ДСР – це структурна частина колонії певного рівня безпеки, а утримувати в ній особи є такими, що відбувають покарання в установі цього виду (так, хоча засуджений і переведений до дільниці соціальної реабілітації та має правовий статус, схожий зі статусом особи, що відбуває покарання в колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, він все ж таки вважається особою, яка тримається у виправній колонії, наприклад, середнього рівня безпеки).

Переведення у ДСР здійснюється постановою начальника колонії за клопотанням начальника відділення соціально-психологічної служби, якщо засуджені своєю позитивною поведінкою та ставленням до праці стали на шлях виправлення та фактично відбули певну частину призначеного судом покарання, визначену в ч. 1 ст. 101 КВК України.

Працевлаштування за межами установи виконання покарань засуджених, які відбувають покарання у ДСР, можливе після фактичного перебування ними у цій дільниці не менше одного місяця [9]. Такий термін необхідний для того, щоб адміністрація установи виконання покарання добре вивчила засудженого, його поведінку, ставлення до праці, чи став засуджений на шлях виправлення.

Із наведеного випливає, що засуджені будь-якої колонії мінімального чи середнього рівня безпеки, на якій створена дільниця соціальної реабілітації, в якій вони тримаються, мають право на договірне працевлаштування на контрагентському об'єкті. Такий вид праці дійсно значно сприятиме як виправленню, так і ресоціалізації засудженого, адже рівень заробітної плати, робоче місце засудженого цілком відповідає умовам праці звичайних громадян.

Варто зазначити, що працевлаштування засуджених на контрагентському об'єкті, у тому числі за межами адміністративного району установи виконання покарань, відповідно до «Правил внутрішнього розпорядку установ

виконання покарань», здійснюється з письмового дозволу начальника міжрегіонального управління за умови забезпечення постійного нагляду за ними та щоденного повернення до житлової зони. Проте, у виняткових випадках, за неможливості щоденного повернення засуджених до установи виконання покарань або якщо тривалість дороги до місця роботи перевищує одну годину, з дозволу начальника міжрегіонального управління допускається проживання цих засуджених на місцях їх роботи у спеціально обладнаних гуртожитках поза територію житлових зон установ виконання покарань за умови забезпечення надійного нагляду за ними та створення належних комунально-побутових умов [9].

Так, працевлаштування засуджених осіб до позбавлення волі на контрагентському об'єкті здійснюється у Миколаївській виправній колонії № 50, що знаходиться у с. Заклад Миколаївського району Львівської області. Це виправна колонія мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання чоловіків, які скоїли злочини невеликої тяжкості або тяжкі злочини у неповнолітньому віці. Засуджені, що відбувають покарання у ДСР зазначеної державної установи, уклали трудові договори з ТОВ «Фуджікура аутомобілі Україна-Львів», яке займається виробництвом електрообладнання, розробкою та виробництвом систем енергопостачання та телекомунікаційних систем. ТОВ знаходиться у с. Підрясне Яворівського району Львівської області. Відстань між виправною колонією і місцем роботи засуджених становить 47 км. Тому щодня засуджених у супроводі наглядачів доправляють до заводу, де вони безпосередньо здійснюють свою трудову діяльність разом із звичайними громадянами, які теж працюють на вищезазначеному підприємстві. Після завершення робочого дня засуджених під наглядом працівників виправної колонії переміщують у ДСР. Оплата праці таких засуджених встановлюється у трудовому договорі та становить не менше рівня мінімальної заробітної плати, закріпленої національним законодавством.

Для прикладу, у Могилів-Подільській виправній колонії № 114, що знаходиться у с. Сказинці Могилів-Подільського району Вінницької області та є колонією середнього рівня безпеки, де утримуються чоловіки, вперше засуджені до позбавлення волі, в'язні залучаються до праці на контрагентському об'єкті ТОВ «Вінницька птахофабрика», що розташований у м. Ладижин Вінницької області. Відстань між двома об'єктами становить 122 км, тому засуджені працюють, харчуються та проживають у спеціально обладнаних приміщеннях на території контрагентського об'єкта, під наглядом працівників виправної колонії. Також на підприємстві діє програма, яка дає змогу засудженим особам після відбуття призначеного судом покарання або після умовно-дострокового звільнення залишитися працювати на вищезазначеному підприємстві.

Важливо зазначити, що, перебуваючи у ДСР, засуджені краще адаптуються до вимог соціуму, залучаються до суспільно корисної праці на оплатній основі, готуються до самостійного правослужного життя без додаткового контролю, що в майбутньому допоможе їм реалізуватися як повноцінним громадянам.

Працевлаштування на контрагентському об'єкті стимулює чітке виконання правил внутрішнього розпорядку виправної колонії, дотримання дисципліни, прагнення до продуктивної праці, погашення заборгованостей за виконавчими документами, відшкодування шкоди, заподіяної

вчиненими засудженими злочинами, а також є вельми позитивним прикладом для інших засуджених осіб, які поставили перед собою мету умовно-дострокового звільнення з установи виконання покарань закритого типу.

Та, попри позитивні аспекти залучення до праці засуджених до позбавлення волі на контрагентських об'єктах, можуть мати місце і негативні факти зловживань і порушень встановленого законодавством порядку.

Так, Генеральною прокуратурою України спільно з прокуратурою Вінницької області було виявлено нелюдські умови утримання в'язнів у Крижопільському виправному центрі № 113. За вказівкою начальника установи виконання покарань після завершення ненормованого робочого дня засуджених не повертали до гуртожитку виправної установи, понад 2 роки вони проживали на території контрагентського об'єкта «Ві-О» у бараці, фактично не придатному для будь-якого перебування людей. При цьому вони не мали постільної білизни та спали на брудному ганчір'ї у нелюдських умовах. Засуджених, залучених до робіт із підвищеною небезпекою, не забезпечували спеціальним одягом та взуттям, а також засобами індивідуального захисту. Зовнішній вигляд в'язнів свідчив про те, що вони перебувають у пригніченому морально-психологічному стані. Фактично керівництвом ДУ «Крижопільський виправний центр № 113» допущено незаконне, рабське використання праці засуджених, яке не мало нічого спільного із перевихованням засуджених [10].

На підставі зазначеного необхідно враховувати і позитивні, і негативні аспекти працевлаштування засуджених до позбавлення волі на контрагентському об'єкті. Не можна не згадати, що всі заходи та гарантії щодо виконання ув'язненими трудових обов'язків у разі залучення до праці на контрагентському об'єкті мають відповідати аналогічним заходам, які встановлені для всіх працюючих громадян. Прокуратура як орган, на який покладений нагляд за дотриманням законів під час застосування заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, має проводити систематичні й ретельні перевірки умов та рівня оплати праці засуджених на таких підприємствах. А якщо засуджені ще й проживають на території контрагентського об'єкта, то ще й умови їх проживання та поведінки з ними як керівників названих підприємств, так і адміністрації установ виконання покарань, в яких вони відбувають призначене судом покарання у виді позбавлення волі.

Як уже зазначалося, праця в умовах позбавлення волі не є елементом кари та не має на меті завдання засудженій особі фізичних страждань, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження з боку адміністрації установ виконання покарань. Необхідність залучення засудженого до праці, передусім, є намаганням досягти таких позитивних змін у його особистості, які б сприяли свідомому відновленню соціального статусу засудженого, поверненню до самостійного життя в суспільстві. Працевлаштування засуджених на контрагентських об'єктах є одним із передових засобів кримінально-виконавчої політики держави, який має виховне значення у процесі ресоціалізації засуджених. Це є однією з основних складових частин на шляху до соціальної адаптації засудженого. Тому вбачається необхідним посилення контролю із боку уповноважених органів за процесом залучення до праці засуджених до позбавлення волі на контрагентських об'єктах задля унеможливлення порушень прав і законних інтересів ув'язнених.

ЛІТЕРАТУРА

1. Градецький А.В. Механізм правового регулювання праці засуджених. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2013. № 2 (40). С. 124–128.
2. Кримінально-виконавчий кодекс : Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 22.03.2019).
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-вр. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 22.03.2019).

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, прийнята Радою Європи від 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 22.03.2019).
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий і проголош. резолюцією 2200A (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 22.03.2019).
6. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями, прийняті та проголош. резолюцією 663 СІ (XXIV) Економічної та Соціальної Ради ООН від 30 серпня 1955 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212 (дата звернення: 22.03.2019).
7. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила, затверджені Комітетом міністрів Ради Європи 12 листопада 1987 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032 (дата звернення: 22.03.2019).
8. Кирилюк В.А. Деякі питання залучення засуджених до позбавлення волі до праці та пропозиції щодо її оптимізації. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2017. № 2. С. 156–164.
9. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : затверджені Наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 р. № 2823/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18> (дата звернення: 22.03.2019).
10. Дані Генеральної прокуратури України щодо перевірки ДУ. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=217666&fp=600&s=print.

УДК 340.114

ПРАВО НА ВИЩУ ОСВІТУ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ОСІБ

THE RIGHT OF PRISONERS TO HIGHER EDUCATION

Мойсієнко В.А., студент

Слідчо-криміналістичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У статті проаналізовано інститут отримання освіти у місцях позбавлення волі, приділено увагу проблемі отримання вищої освіти у місцях позбавлення волі. Розглянуто правове регулювання отримання освіти в місцях позбавлення волі та міжнародні стандарти у сфері прав засуджених щодо отримання освіти. Проаналізовано зарубіжний досвід отримання вищої освіти засудженими в різних країнах.

Ключові слова: вища освіта, позбавлення волі, засуджені, правове регулювання, кримінально-виконавче законодавство, освіта, навчання, ресоціалізація.

В статье рассмотрен институт получения образования в местах лишения свободы, уделено внимание проблеме получения высшего образования в местах лишения свободы. Рассмотрены правовое регулирование получения образования в местах лишения свободы и международные стандарты в области прав осужденных на получение образования. Проанализирован зарубежный опыт получения высшего образования осужденными в разных странах.

Ключевые слова: высшее образование, лишение свободы, осужденные, правовое регулирование, уголовно-исполнительное законодательство, образование, обучение, ресоциализация.

The article analyzes the institution of education in places of deprivation of liberty, attention is paid to the problem of obtaining higher education in places of deprivation of liberty. The Ukrainian legislation does not properly regulate the right and procedure for obtaining higher education in prison places of imprisonment. Legislation regulates only the receipt of secondary and vocational education by convicts. The legal regulation of education in places of deprivation of liberty and international standards in the sphere of the rights of convicts in obtaining education are considered. International law only generally regulates the procedure for obtaining education, but it does not adequately classify and only indicates that secondary education is compulsory for every convicted person. International legal regulation is conditioned not only by the regulation of the right to education, including higher education, but also the rights of convicts. When a person is serving a sentence in Ukraine, a person may actually receive higher education in a distance, but the procedure for obtaining is rather complex and regulated only by subordinate legal acts. Of great importance is the activity of the administration of the institution of execution of punishment, as only the administration of the institution can organize training in such institutions. The foreign experience of obtaining higher education by convicts in different countries is analyzed. Abroad, there is an experience of receiving convicts of higher education. In such countries, there is a clearly defined legal procedure for obtaining higher education in places of deprivation of liberty. In addition to studying, receiving higher education is a means of correction and re-socialization of the convicted person. It is necessary to draw attention to the international experience of obtaining higher education by convicts and, at the same time, resolve this issue at the legislative level. In the study of this issue, scientific articles of the most famous and authoritative scientists were used.

Key words: higher education, deprivation of liberty, convicts, legal regulation, criminal-executive legislation, education, training, resocialization.

Відповідно до ст. 6 Кримінально-виконавчого Кодексу України (далі – КВК) одними із засобів виправлення і ресоціалізації засудженої особи є загальноосвітнє та професійно-технічне навчання. Чинний КВК у своїх нормах детально визначає отримання повної загальної середньої освіти, професійно-технічної освіти та освітніх послуг і програм засудженими особами. Натомість КВК та національне законодавство не містять норм щодо отримання вищої освіти засудженими до позбавлення волі.

Аспект дослідження правового регулювання отримання освіти в місцях позбавлення волі, зокрема отримання вищої освіти, є доволі актуальним питанням, оскільки цей процес не врегульовано законодавством, хоча цьому неодноразово присвячували дослідження вчені галузі кримінально-виконавчого права. Наприклад,

дослідженням права на освіту в місцях позбавлення волі займалися такі вчені, як О.В. Вакуленко, О.В. Гальцова, А.В. Градецький, О.Г. Гончаренко, Д.В. Загула, Ю.О. Матвеева, С.В. Сюр, А.Х. Степанюк та інші.

Метою дослідження є з'ясування особливостей отримання вищої освіти засудженими до позбавлення волі в Україні, аналіз вітчизняного законодавства і міжнародних нормативно-правових актів щодо отримання освіти в місцях позбавлення волі і вивчення позитивного зарубіжного досвіду отримання вищої освіти засудженими.

Основа правового регулювання отримання освіти в місцях позбавлення визначено у ст. 125 КВК. В установах виконання покарань відповідно до законів України «Про освіту» і «Про загальну середню освіту» засудженим забезпечуються доступність і безоплатність здобуття